

Rafał Wądołowski

Mirosław Minkina, *Sztuka wywiadu w państwie współczesnym*¹

Znakomitą pozycją serii wydawniczej „Gry Wywiadów” jest książka Mirosława Minkiny *Sztuka wywiadu w państwie współczesnym*, w której autor próbuje odpowiedzieć na nurtujące większość obywateli każdego państwa pytanie – dlaczego konieczne jest finansowanie działalności wywiadu. Zwykle rozważając tę kwestię, starają się przywołać w pamięci znane im korzyści z jego posiadania. Dla wielu czytelników odpowiedzią może być sejmowe wystąpienie z 27 sierpnia 2014 r. premiera Rzeczypospolitej Polskiej Donalda Tuska, który otwarcie stwierdził, że informacje o operowaniu wojsk rosyjskich na Ukrainie zostały potwierdzone przez polski wywiad. Książka Mirosława Minkiny jest doskonałym źródłem informacji umożliwiającym czytelnikowi zapoznanie się z wieloaspektową działalnością i istotą wywiadu przede wszystkim jako organu państwa. Lektura książki uświadomi wielu odbiorcom możliwości, jakie daje kierowanie hierarchiczną, zdyscyplinowaną i tajną strukturą funkcjonującą na terenie obcego państwa. Formacją, której oddziaływanie może być potęgowane ekonomiczną i naukową nieekwiwalentnością potencjałów w przypadku wysokorozwiniętych krajów w odniesieniu do krajów zainteresowania o słabszej gospodarce. Pozwoli również na zauważenie korzyści płynących z utrzymywania takiej struktury w wielu państwach jednocześnie, a zarazem uzmysłowi czytelnikowi, jakie zagrożenia niesie tego rodzaju organizacja w przypadku przekształcenia jej w strukturę przestępczą – zarówno dla kraju rozpoznawanego, jak i delegującego.

Książka została opracowana zgodnie z zarysowanymi we wstępie założeniami metodologicznymi z zastosowaniem układu problemowo-chronologicznego. Należy stwierdzić, że jej przyporządkowanie typologiczne jest trudne, z całą pewnością można ją umieścić w nauce o bezpieczeństwie, a z uwagi na aspekty wojskowe – również o obronności. Przyjęta przez autora forma eksploracji naukowej pozwoliła na ukazanie wielu różnych zagadnień egzemplifikujących działania defensywne i ofensywne wywiadów, w tym wywiadów innych niż organy państwowe, np. wywiadowni gospodarczych czy wielkich koncernów handlowych. Ważną częścią opracowania jest rozdział poświęcony kontrwywiadowi, a przytoczenie głównych zadań i metod kontrwywiadowczych pozwala czytelnikowi na lepsze zrozumienie zagrożeń i specyfiki funkcjonowania wywiadowców na terytorium obcego państwa. Struktura pracy jest transparentna, książka zawiera wstęp, siedem rozdziałów i zakończenie. We wstępie zawarto krótkie charakterystyki poszczególnych rozdziałów, co znakomicie usprawnia orientację czytelnika w konstrukcji publikacji, pozwalając na szybkie odszukanie treści najbardziej dla niego wartościowych. W syntetyczny sposób autor wymienia przyczyny, dla których państwa powołują wywiady.

Część merytoryczną otwiera rozdział pt. *Wywiad i jego rodzaje*. Autor dokonuje wnikliwej analizy komparatystycznej definicji terminu „wywiad” znanego w literatu-

¹ Warszawa 2014, RYTM, 448 s.

rze przedmiotu, opierając się na publikacjach obcojęzycznych i krajowych oraz na oficjalnych dokumentach. Nawiązuje jednocześnie do historyczno-funkcjonalnej genezy powstania struktur wywiadowczych ze wskazaniem ich determinantów. Takie ujęcie przedmiotu pracy pozwoliło autorowi na trafne wprowadzenie typologii wywiadów, m.in. na wojskowy, kryminalny i ekonomiczny.

Rozdziały drugi pt. *Zasady funkcjonowania wywiadu i jego struktury* oraz trzeci pt. *Proces informacyjny w wywiadzie* są poświęcone zasadom funkcjonowania wywiadu ze wskazaniem jego modelowej struktury wynikającej ze specyfiki środowiska prowadzonych działań rozpoznawczych oraz rodzaju zainteresowania operacyjnego. Czytelnik zapoznaje się z aktualną teorią kolejnych faz procesu informacyjnego stosowanego w wywiadzie, poczynsz od sprecyzowania zapotrzebowania na danego rodzaju informacji przez dobór i eksploatację źródeł, a skończywszy na przetworzeniu informacji w procesie analizy na wiedzę i sposób jej implementacji przez odbiorców, tj. urzędników państwowych, dowódców różnego szczebla lub przedsiębiorców.

Przedmiotem dociekań badawczych autora w czwartym rozdziale pt. *Operacje pozainformacyjne wywiadu* są operacje wywiadowcze ukierunkowane na osiągnięcie konkretnych celów politycznych lub militarnych. Poruszany temat cechuje niejednoznaczność etyczno-moralna powodowana stosowanymi przez wywiad metodami. Instrumentalne wykorzystywanie między innymi agentów wpływu zdefiniowanych przez autora jako (...) *obywateli danego kraju posiadających dostęp do urzędników, klasy politycznej, środowisk opiniotwórczych, i biznesowych oraz mediów. O ile takim agentem jest wysoki pracownik administracji lub polityk, może on nie tylko wpływać na decyzje, ale również podejmować samodzielnie działania, korzystne z punktu widzenia obcego rządu, dla którego pracuje* (s. 230). Aktywność agentów wpływu może być łączona z innymi przedsięwzięciami w zależności od konkretnej sytuacji operacyjnej, np. z niejawnym finansowaniem ugrupowań politycznych działających oficjalnie na terytorium danego państwa, których program jest zbieżny z celami polityki państwa inspirującego, a także – w razie potrzeby – z równoczesnym finansowaniem organizacji o charakterze terrorystycznym (separatystycznym), które na danym terenie wprowadzają terror. Takie działania mogą być wzmacniane inspirowaniem stworzonych przez agentów lub istniejących grup przestępczych do fizycznej eliminacji liderów życia publicznego, którzy swoją postawą przeszkadzają w osiągnięciu celów operacji. Jednoczesne działania nieoficjalne z wykorzystaniem wywiadu oraz oficjalne (dyplomatyczne i gospodarcze) na arenie międzynarodowej mogą prowadzić do ostracyzmu politycznego danego państwa. Może to powodować trudności rządu danego państwa w uzyskaniu pomocy od ewentualnych sojuszników, a w rezultacie zmianę rządu lub rozpad państwa. Komplementarne działania wywiadu i dyplomacji dają efekt synergii i w zależności od celu operacji mogą w krótkim czasie destabilizować dane państwo (organizację), powodować zmianę społeczeństwa, np. z demokratycznego na totalitarne, lub w wyniku ultradezinformacji kreować powołanie rządu sprzyjającego tajnemu agresorowi. Działania wywiadu mogą być również odmienne, tj. pozytywne dla danego państwa, przez zastosowanie metod, które mogą wzmacniać dane państwo ekonomicznie i politycznie.

Współdziałanie wywiadów wielu państw omówiono w kolejnym, piątym, rozdziale pt. *Międzynarodowa współpraca wywiadowcza*. Ważnym zagadnieniem poruszonym przez autora w tej części książki są przyczyny powodujące rezygnację państw z integralności swoich wywiadów na rzecz tworzenia wspólnot informacyjnych. Zwalczanie międzynarodowego terroryzmu czy prowadzenie wspólnych operacji wojskowych wy-

musza na koalicjantach oraz na państwach potencjalnie narażonych na tego typu niebezpieczeństwa przekazywanie posiadanych informacji wywiadowczych w celu zwalczania ponadnarodowych zagrożeń.

Kolejny rozdział pt. *Zagrożenia wywiadowcze państw* koresponduje z poprzednim, autor bowiem zawarł w nim charakterystykę często błędnie rozumianych terminów: „szpiegostwo”, „sabotaż”, „dywersja” i „terroryzm”. Zwraca w nim trafnie uwagę, że *Znajomość procesu podejmowania decyzji pozwala na zrozumienie ich genezy oraz prognozowanie* (s. 308). W tym rozdziale autor szczegółowo omówił metody, jakimi posługują się wywiady państwowe lub organizacje przestępcze, np. Al-Kaida, dążące do destabilizacji określonego państwa lub osiągnięcia zamierzonych celów militarnych lub religijnych. Przykładem może być np. oderwanie w 2008 r. części terytorium Gruzji w wyniku wojny rosyjsko-gruzińskiej lub propagowanie religii przez ruchy islamistyczne. Autor wymienia tu również inicjatywy państwowe podejmowane w celu przeciwdziałania przytoczonym zagrożeniom.

Ostatni rozdział pt. *Ochrona i osłona kontrwywiadowcza państwa* traktuje między innymi o problemach, jakie napotyka kontrwywiad danego państwa w związku z zobowiązaniem do neutralizowania aktywnej działalności nierzadko kilkudziesięciu służb wywiadowczych działających na jego terytorium jednocześnie. Autor słusznie zauważa, że *Skuteczność działania kontrwywiadu zależy od znajomości metodologii pracy służb wywiadowczych* (s. 378). Powyższe uzmysławia czytelnikom poziom złożoności działań dezinformacyjnych prowadzonych siłami kontrwywiadu w różnych sferach aktywności państwa. Za autorem należy stwierdzić, że sukces dezinformacji osiągnięty przez kontrwywiad jednej strony oznacza niepowodzenie drugiej.

Recenzowana książka ma wiele atrybutów, jednym z nich jest to, że autor oparł swoje wnioski na szeroko przytaczanej literaturze przedmiotu autorów rosyjskich, anglojęzycznych i krajowych, wykorzystał również badania faktów ujawnionych w dokumentach oraz publikacjach o charakterze prasowym. Pomimo niejawności poruszanej problematyki, autorowi udało się spójnie zaprezentować wieloaspektową aktywność wywiadów, z jednoczesnym wskazaniem jej skutków oraz przytoczyć sposoby jej neutralizacji. Publikacja ma duże walory poznawcze, może służyć jako źródło wiedzy podczas prac naukowo-badawczych, może być też materiałem wykorzystywanym dydaktycznie przez uczelnie prowadzące zajęcia z zakresu szeroko rozumianego bezpieczeństwa. Jestem przekonany, że lektura książki przyczyni się do lepszego zrozumienia przez czytelników specyfiki działalności wywiadu warunkowanej normami formalnoprawnymi, a może – przede wszystkim – racją stanu danego państwa.